

РОЗМИТІСТЬ ІСТИНИ В ФІЛОСОФІЇ

Загрійчук І., Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків),
e-mail: zagrij@yahoo.com, orcid 0000-0002-0319-3675

Мова йде про обмеженість релятивного розуміння істини взагалі і зокрема в умовах війни. Про зв'язок теорії і практики, про необхідність визначеності в кризові періоди історії. Особливо в умовах військового протистояння, коли вирішуються екзистенційні проблеми війни і миру, життя і смерті, істини і хиб.

Ключові слова: істина, самосвідомість, протиріччя, пізнання, релятивність, цілісність.

FUZZINESS OF TRUTH IN PHILOSOPHY

Zahriichuk I., Ukrainian State University of Rail Transport (Kharkiv),
e-mail: zagrij@yahoo.com, orcid 0000-0002-0319-3675

The article deals with the limitation of the relative understanding of the truth in general and in particular especially in the terms of war. It is about the relation between theory and practice, about the need for significance in the crisis periods of history. Especially in terms of the military resistance, when the existential problems of war and peace, life and death, truth and lie are being solved.

Key words: truth, self-consciousness, contradiction, cognition, relativity, integrity.

Війна по-новому поставила проблему істини. Ще вчора ламали списи представники постмодерного філософування стосовно природи постправди, релятивного характеру істини, забавлялись грою текстами. І це було майже природно для зніженого обивателя від філософії, що виразно змалював Герман Гессе в романі «Гра в бісер». Але враз наступили нові часи. В наше життя увірвалась війна, яка перевернула не лише наше мирне життя, але й мислення значної частини громадян.

Цей факт зайвий раз підтвердив, що на філософію, як би до неї не ставився пересічний громадянин, у суспільстві з'явився запит. Виявилось, що вона потрібна не для розваги. Попри певне зневажливе ставлення окремих громадян до філософування, до неї стала навертатись значна частина суспільства. Так відбувалось і буде відбуватись завжди, коли людина переживає важкі часи. Зацікавлення метафізичними проблемами, образно кажучи, повернення до них обличчям, спричинено пошуком відповідей на питання глибоко екзистенційні. А це питання життя і смерті, бути чи не бути і що робити, щоб бути.

В умовах військового протистояння зникають пустопорожні міркування, чисельні відтінки сірого і руба постає питання: що робити і як визначитись з тим, щоб діяти успішно.

Перестає працювати сентенція, що не все так однозначно, а хто визначає, де істина і що воно таке. Тим, хто дивиться в обличчя смерті, метафізичні цінності перестають бути відірваними від життя і перетворюються в найбільш болючі питання щоденного існування.

В цій ситуації гостро постає питання істини. Попри різні варіанти її розуміння та інтерпретації в академічному філософському середовищі, сьогодні на перший план виходить питання самосвідомості, її місця і ролі в конкретному сьогоденні. А відповідно з цим і питання, наскільки людина спроможна своїм розумом усвідомити істинним способом ситуацію, в якій опинилась. А ситуація, як зазначено вище, полягає у військовому протистоянні, де стоїть питання не «гри в бісер», а відстоювання та збереження життя не лише громадян України, які виявились жертвою агресії, але й існування всього людства, адже мова про війну в умовах наявності величезних арсеналів ядерної зброї.

Отже, як бути з істиною та правом кожного на власну думку? Чи є тут протиріччя і, якщо є, то яке? Очевидно, що протиріччя тут має місце. Якщо кожен має власну думку і право її відстоювати, то неминуче на один і той же предмет, що осмислюється, буде кілька суджень, що претендують на істинність. Залишившись на цій позиції, ми неминуче приречені на релятивне розуміння істини, на її розмитість. Не дивлячись на певну зовнішню рухливість, дискусії, в процесі яких народжуються різні погляди на предмет дослідження, таке розуміння істини є статичним. І рухливість з натяком на певну діалектичність, процесуальність пізнання є позірною. Адже протиріччя між різними точками зору тут не вирішуються, а значить залишаються в напруженому стані.

Тим часом, в реальному житті, з участю чи без участі теоретичної свідомості протиріччя розв'язуються. А це свідчить лише про те, що в такому випадку, залишаючись на позиції статичного розуміння істини, ми опиняємось поза реальним життям. Хочемо того чи ні, усвідомлюємо своє становище чи не усвідомлюємо, ми відриваємось від реального життя, ставимо себе поза подіями, що відбуваються, і, таким чином, не беремо участі у творенні істини, у її утвердженні.

В той же час істина в суспільних науках повинна бути не лише пізнана, але й утверджена. Якщо ми обмежимося тільки пізнанням, тоді неминуче прийдемо до виправдання всього, що існує. До речі, одним із проявів такого розуміння є сентенція: «так історично склалось». Але саме тому, що активна частина суспільства не погоджується з тим, що «так склалось», в історії має місце прогрес та вдосконалення. Та й в принципі історія не стоїть на місці. В іншому випадку рабство було б формою суспільного існування по сьогодні. Залишаючись на такій позиції ми повинні би визнати істинними всі злочини, які будь-коли мали місце в історії людської цивілізації.

Отже, міркуючи про істину в суспільному житті, неможливо залишатись на позиції пізнання того, що існує. Існуюча дійсність різна і не завжди істинна. Істинним є не лише дещо з того, що існує, але й те, що ще повинно бути створено, втілено. Саме тому різні точки зору слід сприймати як різні можливі варіанти розвитку. І для суспільства і для кожного окремого індивіда є добре, коли перемагає, якщо не істинна точка зору, то принаймні найближча до істини.

А тому, не дивлячись на процесуальність істини, можна навіть сказати, на різні ступені її зрілості, існує потреба визначеності. Рано чи пізно, попри всі неоднозначності в період становлення та розвитку протиріччя, настає час його розв'язання. Тоді зникають застереження та обмеженості і в порядок денний ставиться питання рубя: істина чи хиба, світло чи тінь, життя чи смерть?

Практичним підтвердженням сказаного є фронтова реальність військових, для яких немає півтонів, а якщо і є, то вони для них маргінальні, другорядні, несуттєві. Прозорість відносин в реаліях війни проявляється в чіткому розмежуванні своїх і чужих, ворога і побратима, світла і тіні, істини і обману.

Теоретичним, а заодно і практичним висновком сказаного, є утвердження розуміння того, що релятивне розуміння істини не є цілісним усвідомленням процесу пізнання, а всього лише його моментом. Цілісне розуміння істини передбачає зняття її невизначеності, релятивності, рихлості, розмитості.